

NEGOCIANTS OSONENCS EN EL MERCAT INTERIOR ESPANYOL A LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XVIII

ASSUMPTA MUSET I PONS

Gràcies als treballs de C. Martínez Shaw i de J. M. Delgado coneixem l'existència, ja des d'inicis del set-cents, d'una nodrida colònia d'homes de negocis i de mariners catalans instal·lats a Cadis¹. Una presència que al llarg del segle es va anar estenent cap a altres ports de la perifèria peninsular connectats amb el comerç transatlàntic i, també, cap a diverses ciutats del continent americà considerades enclavaments vitals de la Carrera d'Índies².

Tot i que no fou únicament en l'àmbit colonial on els catalans van manifestar la seva voluntat d'ésser-hi presents, sinó que la seva expansió es féu extensiva també cap a altres zones i, entre elles, la peninsular. Una penetració que es féu de forma esglaonada i que s'anà materialitzant en diversos fronts a la vegada. Iniciada, segons Vicens Vives, «entre 1720 i 1730»³, va anar afermant-se en el transcurs de les dècades posteriors gràcies a l'afluència d'alguns artesans i de nombrosos homes de negocis del Principat, els quals van anar prenent posicions per tota l'extensió de la geografia peninsular, afavorint així l'aparició d'una voluminosa i nodrida colònia mercantil en el si de la Monarquia.

1. C. MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña en la carrera de Indias (1680-1756)*, Ed. Crítica, Barcelona, 1981, p. 106 i ss.; J. M. DELGADO RIBAS, *Cataluña y el sistema de libre comercio, 1778-1818: una reflexión sobre las raíces del reformismo económico* (tesi doctoral inèdita), Barcelona, 1981, 3 V., vegeu V. 2, p. 182 i p. 228 i ss.; i A. MUSET PONS, *Cádiz y la colonia catalana. Una nueva aportación*, dins de les «Actas del Segundo Congreso de Historia de Andalucía», Còrdova, 1991 (en premsa).

2. J. M. DELGADO RIBAS, *La emigración española a América Latina durante la época del comercio libre (1765-1820). El ejemplo catalán*, a «Boletín Americanista», núm. 32, (1982), ps. 115-137.

3. J. VICENS VIVES, *Historia de España y América*, Ed. Vicens Vives, Barcelona, 1972, V. 4, p. 152.

Aquest fenomen cal explicar-lo dins del context de creixement que, al llarg del segle XVIII i amb ritmes molt diversos, afectà els diferents territoris hispanes.

A Catalunya, els símptomes d'aquest progrés es deixaren sentir tant a nivell demogràfic, amb una alça espectacular de la població, com econòmic. Aquí cal parlar no sols de desenvolupament de les forces productives autòctones (expansió, intensificació i especialització agrícola d'una banda, i reactivació de les diferents indústries artesanes de l'altra), sinó també d'envigoriment del sector mercantil, que portà molts negociants del Principat a intervenir de forma agosarada i decidida en els diferents àmbits d'intercanvis de l'època, tant a nivell intern com extern. Un interès, doncs, que no quedà pas circumscribit a l'atraient àrea colonial, sinó que es va fer extensiu al mateix temps vers altres zones de menys volada però que, tal com succeïa en el cas espanyol, brindaven també unes expectatives prou prometedores en el pla comercial⁴.

Aquests bons pronòstics venien determinats per l'existència, a la resta de províncies hispanes, d'una conjunció sòcio-econòmica favorable al desenvolupament d'aquest tipus de relacions. També en aquest cas hem de parlar d'una evolució de caràcter positiu tant pel que fa referència a l'apartat demogràfic com a l'agrícola, essent, en aquest darrer àmbit, l'ampliació de l'àrea conreada un dels fets més remarcables. Per bé que aquest increment de les terres de cultiu es va fer a partir de l'artigament de terrenys marginals d'escassa rendibilitat, que acaparaven bona part de la capacitat laboral de les famílies camperoles. Aquesta sobreaportació de força de treball els obligà a retallar la seva dedicació a tot un seguit d'activitats artesanals, secularment vinculades al sistema de producció pagès i destinades a assegurar el forniment de teixits i d'altres articles d'ús quotidià. Bona part d'aquesta població es degué veure forçada, doncs, a adquirir en el mercat aquells productes que abans s'autoelaborava ella mateixa. Esdevenia, així, una potencial compradora de les manufactures que comercialitzaven els traginers i els negociants catalans que al llarg de la centúria s'endinsaren per l'interior peninsular.

També les classes més adinerades, molt afavorides per l'augment que experimentaren les rendes d'origen agrícola i els preus dels cereals, es van convertir en consumidors d'alguns dels articles de luxe que aquests individus portaven en els seus fardells⁵.

Davant d'aquest panorama hom no s'estranya pas gens de veure com en el transcurs del segle XVIII molts homes de negocis del Principat no tan sols apareixen freqüentant el mercat hispà, sinó que sovint s'installaren en

4. Vegeu A. MUSET I PONS, *Catalunya i el comerç peninsular al segle XVIII* (Tesi doctoral inèdita), Barcelona, 1993, 3 V.

5. E. FERNÁNDEZ DE PINEDO, *Coyunturas y políticas económicas*, dins M. Tuñón de Lara (ed.), «Centralismo, ilustración y agonía del Antiguo Régimen (1715-1833)», Ed. Labor, Barcelona, 1980, ps. 121-160, vegeu pàgines 121-123.

diverses places de la geografia espanyola, on desenvoluparen una intensa activitat mercantil.

De moment, i a l'espera de novelles investigacions que ens permetin ampliar els nostres coneixements sobre els individus que formaven aquesta colònia, hem aconseguit reconstruir, a partir del buidatge de diversos paquets documentals de caràcter mercantil i notarial, una llista que aplega un total de 626 comerciants que, segons tots els símptomes, responen a les característiques peculiars d'aquests personatges: el seu origen català i la seva dedicació al comerç peninsular.

Al mateix temps hem pogut establir també l'existència de tres grans àrees d'emigració a nivell regional. La més destacable és, sens cap dubte, aquella que inclou les comarques de l'interior (l'Anoia, el Bages, Osona, la Garrotxa, etc.), encaixades en la que podríem anomenar la reraguarda rural i manufacturera⁶. Una llenca de terreny abrupta i muntanyosa no exempta tampoc de planes i depressions, que hom sap compresa entre les serres del Pre-litoral, el Pre-pirineu i la Depressió Central, d'on sortiren al voltant d'unes tres-centes persones (49,04% del total). La segona zona s'estén al llarg de la franja costanera, des de les platges gironines fins a les costes més meridionals de Tarragona (el Maresme, el Garraf, etc.), amb uns valors que oscil·len entorn al 31,00%. Mentre que Barcelona apareix com una tercera i darrera demarcació perfectament diferenciada de les altres dues i amb una escassa incidència, ja que la seva contribució significa, tan sols, la mòdica xifra del 3,67%. De la resta (16,13%), en desconeixem el lloc concret del seu naixement⁷.

Un dels fets que més crida l'atenció és, sense cap mena de dubte, el gran protagonisme que en aquest procés d'ocupació de l'espai mercantil espanyol assumiren aquestes terres de l'interior del Principat; les quals van tenir també el seu propi paper en el ressorgiment que afectà les forces humanes i econòmiques regionals. Un ressorgiment, però, que no quedà limitat exclusivament als tradicionals sectors agrícola i artesà, sinó que es va fer extensiu tanmateix vers l'àmbit dels serveis, i més concretament vers el transport de determinats queviures (cereals, etc.) dels quals aquestes comarques sovint eren deficitàries, i d'algunes primeres matèries (seda, llana, etc.) secularment adquirides a l'interior hispà. I, també, en el tràgic i en la comercialització dels productes eixits dels camps i dels telers autòctons, que ara veuran ultrapassar les fronteres locals i comarcals fins a arribar als consumidors metropolitans i colonials.

És molt possible, doncs, que una part dels petits pagesos, dels modestos artesans i dels jornalers d'aquestes contrades, aprofitessin aquells períodes de menys activitat laboral per a ocupar-se com a traginers, ja fos amb els

6. J. TORRAS ELIAS, *Especialización agrícola e industria rural en Cataluña en el siglo XVIII*, a «Revista de Historia Económica», núm. 3, (1984), ps. 113-128.

7. Vegeu A. MUSET I PONS, *Catalunya i el comerç...*, p. 175 i ss.

seus animals i els seus carros o bé com a simples assalariats⁸, en la conducció d'aquells productes que necessitaven les manufactures del Principat. Hom devia aprofitar el benentès per a intentar comercialitzar, al llarg del seu trajecte, alguns dels articles fabricats pels artesans autòctons. Aquesta oferta es devia anar diversificant amb la incorporació d'altres gèneres adquirits en diversos centres del país i de l'estranger.

La comarca d'Osona fou una de les que més activament va participar en aquest progrés català del XVIII. Per bé que les seves iniciatives no quedaren pas reduïdes a l'àmbit estrictament regional, sinó que alhora va tenir un destacat protagonisme en el procés de gestació d'aquest corrent migratori vers el si de la Monarquia, en aportar una porció no gens menyspreable d'aquest potencial humà. La seva contribució es xifra, de moment, en 53 individus, oriünds de les següents poblacions⁹:

QUADRE NÚM. I
Poblacions de naixement del grup originari d'Osona
segle XVIII

Vic	40 negociants
Manlleu	5 negociants
Sant Hipòlit de Voltregà ...	4 negociants
Torelló	3 negociants
L'Esquirol	1 negociant

Font: elaboració pròpia a partir de les dades extretes del buidatge dels fons mercantils i notariais de l'Arxiu Històric Municipal de Barcelona (AHMB), secció del Fons Comercial (FC); i Arxiu Episcopal de Vic (AEV), secció de l'Arxiu Notarial (AN).

La majoria d'ells provenien, tal com podem constatar, de la capital comarcal mateixa, esdevinguda el principal nucli agrícola i manufacturer osonenc i alhora, també, el centre neuràlgic del seu entorn geogràfic més immediat. Aquesta participació es va veure complementada amb les aportacions realitzades per aquestes altres quatre poblacions veïnes, les quals van experimentar també importants avenços a nivell manufacturer. Essent el sector llaner, secularment vinculat a l'activitat de les famílies camperoles d'aquestes localitats, un dels més beneficiats per aquesta nova conjuntura,

8. E. TELLO ARAGAY, *Vendre per pagar. La comercialització forçada a l'Urgell i a la Segarra al final del segle XVIII*, a «Recerques», núm. 23, (1990), ps. 141-160. Aquest historiador ha pogut constatar la dedicació esporàdica en el sector del transport per part dels petits pagesos d'aquestes comarques catalanes, tot i que en aquest cas la seva àrea d'influència se cenyia estrictament al Principat. Vegeu p. 154 i ss.

9. Vegeu Apèndix núm. I.

per bé que també varen prosperar altres propostes en el ram del cànem, el cotó o el lli¹⁰.

De fet, una anàlisi més detallada sobre els orígens socials i laborals d'aquests traficants ens revela que la majoria d'ells havien sorgit dels diferents cercles manufacturadors locals, els quals apareixen immergits en aquells moments, i tal com ja hem esmentat, en un clar procés de reactivació. Hom hi troba puntaires (10 casos en total)¹¹, teixidors (3 en total)¹², clavetaires (3 en total)¹³ i, àdhuc, corders (3)¹⁴. Tampoc no hi mancaren alguns mercaders eixits dels grups de traginers de determinades poblacions de la comarca, tal com es pot constatar en el cas de Manlleu¹⁵. Mentre que el sector agrícola sembla haver assolit un protagonisme molt menor, ja que tan sols hem pogut esbrinar l'existència d'un únic i solitari individu provinent de les files del camperolat¹⁶.

És molt possible, doncs, que una part d'aquests petits comerciants, que durant el segle XVIII es llançaren a la conquesta del mercat peninsular, s'iniciessin com a simples traginers, ocupant així els mesos d'escassa activitat laboral, amb la finalitat de subministrar a la població vilatana i comarcal algunes de les primeres matèries que necessitava per al proveïment dels seus obradors. Evidentment, podien intentar de rendibilitzar al màxim aquest viatge amb la comercialització, ja fos per compte propi o per encàrrec, d'alguns dels articles fabricats per aquestes unitats domèstiques, que tenien una certa demanda en les diverses regions hispanes que els proveïen de llana.

10. J. ALBAREDA SALVADOR, *La industrialització a la Plana de Vic (1770-1785)*, Publicacions del Patronat d'Estudis Ausonencs, Vic, 1981.

11. Aquest és el cas de Sebastià Colom, fill de Joan Colom, puntaire, i nét d'un altre Joan Colom, bracer de Vic. També Llorenç Rosanes major consta com a puntaire de Vic, tot i que posteriorment exercí de comerciant a Albacete i a Hellín (AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1792, f. 140 v. i M. Subias, 1772, f. 399 r.).

12. Pere Vidal i Herm, resident a Madrid, era teixidor d'ofici, igual que el seu pare, Pere Vidal i Montbordó, el qual tenia a casa seva diferents estris pertanyents a aquest ofici: un trull per a moldre cànem, 2 telers de fusta, un torn, un peu de debanadores, 3 pintes de teixir; i també un parell de peces orrides, una partida de 248 lliures de fil filat, 4 lliures de cànem pentinat i 118 lliures més repartides entre diverses filadores, «per filar» (AEV, AN, Vic, F. Monplet, 1779, f. 65 r.).

13. Pere i Josep Aguilar eren fills de Francesc Aguilar, bracer de Vic, mentre que ells consten com a clavetaires, tot i que posteriorment esdevingueren, igual que el seu germà Patllarí, puntaire d'ofici, comerciants a Madrid (AEV, AN, Vic, J. Saura, 1762, f. 341 V, 1773, f. 76 v. i F. Monplet, 1791, f. 66 v.).

14. Els Ricard eren una família de mestres corders, ofici amb el qual sovint és denominat el mateix Isidre Ricard i Capdevila (AEV, AN, Vic, F. Monplet, 1774, f. 253 r.). També Joan Armans pertanyia a la confraria de corders i d'espardenyers de Vic, de la qual exercí com a procurador (AEV, AN, Vic, J. Saura, 1784, f. 124 r.).

15. Jaume Dot era traginer de Manlleu (AEV, AN, Vic, F. Camps, 1-2-1762 i 26-12-1767). Segons tots els indicis es correspon amb el mateix Jaume Dot que durant la segona meitat de segle residia a la Cort.

16. Joan Malats, era fill de Pau Malats, pagès de Vic; tot i que l'esmentat Joan apareix amb el qualificatiu de «jove seller» (AEV, AN, Vic, F. Monplet, 1773, f. 378 r.). Aquest fenomen es pot explicar, molt probablement, a partir de la riquesa i de la prosperitat que manifesta el sector primari de la plana de Vic (P. VILAR, *Catalunya...*, V. 3, ps. 323-324, entre d'altres).

D'altres potser ho van fer complint encàrrecs del sector mercantil del Principat que els degué delegar, en algunes ocasions, la funció de tragar articles de fàbrica catalana (indianes, sabates, barrets, paper, etc.) i estrangera (teles, etc.), destinats a l'assortiment del mercat espanyol. Tots ells, però, devien procurar fer els seus retorns portant aquells productes propis de l'interior peninsular (llana i seda); als quals aviat se'n degueren afegir d'altres, com la roja castellana.

Efectivament, en algunes poblacions manufactureres d'Osona, com Moià, se'ns confirma plenament aquesta ocupació esporàdica en el transport de vellons realitzada, en aquest cas, pels fabricants mateixos, els quals

«comúnmente va cada uno por las lanas donde mejor se le proporcionan... cada uno de donde las halla más baratas, qual de Urgel, qual de la Conca de Tremp..., y comúnmente de Aragón y Castilla, en retorno de los transportes de ropas»,

és a dir de draps que ells mateixos tenien cura de comercialitzar¹⁷.

També a Vic,

«el sistema més usual era comprar la llana directament al tragner»¹⁸.

Cal suposar, doncs, que aquest corrent es degué anar intensificant a mesura que la indústria i el comerç del Principat, així com el de Vic i la seva comarca, incrementaven la seva oferta consumista a una clientela espanyola que, de mica en mica, anava augmentant la seva demanda de manufactures i de productes industrials. I a mesura, també, que s'anava ampliant l'ofertament de primeres matèries i d'aliments a nivell metropolità.

L'aparició dels primers negociants osonencs en l'escenari peninsular fou bastant tardana, ja que s'esdevingué al llarg de la dècada de 1770. Durant aquest període, marcat pel progrés i l'estabilitat política i militar (tant en el si de la Monarquia, com a nivell colonial i internacional), hem comptabilitzat un total de 14 individus, d'entre els quals destaquen els Dot (Jaume, Martí i Miquel), naturals de Manlleu i que hom sap presents a Guadalajara i a Madrid¹⁹; els germans Aguilar i Galobardes (Pere i Josep), residents a la mateixa Cort; els Rosanes (Antoni, Fèlix i Llorenç, així com els tres fills d'aquest darrer: Antoni, Llorenç i Vicenç Rosanes i Rieta), oriünds, a l'igual que els anteriors, de Vic, els quals apareixen ubicats en distintes poblacions de la Manxa i d'Andalusia (Albacete, Hellín i Jerez)²⁰.

17. J. TORRAS ELIAS, *Especialización...*, p. 122.

18. J. ALBAREDA SALVADOR, *La industrialització...*, p. 23.

19. El 1775, Jaume Dot feia la seva primera comanda al fabricant d'indianes de Barcelona, Francesc Ribas i Cia. (AHMB, FC, B. 128, carta a R. Nadal, de Madrid, 8-7-1775).

20. AHMB, FC, B. 128, diverses cartes.

Aquest contingent es va veure notablement incrementat durant el decenni següent amb l'arribada de 27 personatges més. Aquesta evolució tan positiva fou possible gràcies al manteniment d'aquella mateixa dinàmica de progrés econòmic de la fase anterior. Hom assisteix, doncs, a l'arribada de diversos negociants que es van integrant dins d'aquest corrent d'intercanvis, tal com es pot corroborar en el cas dels vigatans Fèlix i Pere Gironella (residents a Aranda de Duero), de Francesc Soler (Albacete), de Marià Vilardell (Burgos) i d'Isidre Ricard (Càceres); a part d'altres individus oriünds de les veïnes poblacions de Torelló (Jaume Serra, instal·lat a Madrid); de Manlleu (Llucià Pujol, a Alacant); i de Sant Hipòlit de Voltregà (Francesc, Josep, Pere i Rafael Ordeix, que apareixen instal·lats a Granada). Hom descobreix també una altra novetat: l'arribada del primer recanvi generacional, que suposà el debut dins d'aquest escenari dels fills d'alguns dels integrants d'aquella primera onada migratòria. Es tracta, en concret, de Ramon Aguilar i Colomer i del seu cosí Ramon Aguilar i Noguera, fills, respectivament, de Josep i de Pere Aguilar; així com de Francesc Herm i Pitxot, casat amb una neboda dels Aguilar²¹ i cunyat de Joan Armans, natural de Vic, a qui trobem freqüentant, tot i que de forma esporàdica, el mercat hispà²².

Aquesta tendència es capgirà totalment en el transcurs dels deu anys posteriors, ja que durant aquest període es produí una reculada significativa d'aquest moviment migratori com a conseqüència, per una banda, del seguit de males collites i de les crisis de subsistència que sovint se'n derivaren i que es deixaren sentir amb molta crueltat sobre el camp espanyol i sobre el comerç peninsular, amb una espectacular caiguda de les vendes. I per l'altra, dels conflictes bèl·lics que enfrontaren la Monarquia borbònica amb les potències europees i molt especialment amb Anglaterra, amb una incidència molt directa sobre el tràfic colonial i sobre l'economia hispana. La documentació consultada ha permès identificar únicament 9 individus, dels quals 8 eren de Vic (Llucià Duran, domiciliat a Lleó, Josep²³ i Vicenç Mateu, residents a Vinaròs i a Castelló de la Plana respectivament, etc.), i 1 de Torelló (Isidre Mañalich, traslladat a Granada).

L'agreujament de la mala situació de l'economia espanyola durant els primers anys del segle XIX, davant la persistència de les crisis alimentàries a l'interior i dels conflictes armats a l'exterior, així com l'impacte negatiu que provocà la invasió napoleònica i la subsegüent guerra de la Independència, comportà una notòria caiguda d'aquesta diàspora a nivell hispà (amb només 3 altes detectades). Una caiguda que, a més, va anar acompanyada de la paralització d'aquest corrent d'intercanvis.

21. AEV, AN, Vic, M. Subias, 1772, f. 328 r.

22. El 1796 residia a Barcelona (AEV, AN, Vic, J. Saura, 1796, f. 181 v.), tot i que entre 1786 i 1791 el veler de Manresa, Ignasi Parera i Cia., li féu diverses trameses a Daroca, en el Regne d'Aragó (AHMB, FC, B. 51, f. 112).

23. Aquest individu, anomenat el «Noi fuster», recorria les terres del Regne de València venent diverses menuderies, tot i que tenia el seu domicili a Vinaròs (AHMB, FC, B. 41, carta a L. Alaix, de Tortosa, 10-10-1791).

Així, i en el transcurs de les tres darreres dècades del set-cents, aquests individus es van anar instal·lant en diferents ciutats i viles de l'interior i de la perifèria peninsular. Les dues castelles i el Regne de Lleó acolliren el grup més nombrós: 34 negociants; darrera seu se situen, tot i que a molta distància, Aragó, amb 10, i Andalusia, amb 9; mentre que el Regne de València comptà amb la presència de 4 d'aquests homes de negocis; i les regions de Múrcia i d'Extremadura, amb un cada una d'elles²⁴.

Tot i aquesta dispersió geogràfica, cal especificar que la totalitat d'aquestes poblacions es caracteritzaven per les seves bones perspectives a nivell mercantil. En general, totes elles coincidien en ésser destacats nuclis comercials que estenien la seva influència vers l'àrea comarcal i regional adjacent. És a dir que, malgrat les limitacions que en aquest sentit imposava la peculiar situació de l'economia espanyola de finals de l'Antic Règim, oferien unes expectatives evidents de negocis tant a l'hora d'intentar col·locar les manufactures catalanes entre la població hispana, com a l'hora d'intervenir en l'extracció d'una part dels excedents agropecuaris d'aquestes regions vers el mercat del Principat.

En alguns casos (Madrid, Saragossa, etc.), es tractava d'importants centres de consum; en altres (Saragossa, València, Càceres, Burgos, Lleó, etc.), de punts indiscutibles de comercialització i d'exportació d'algunes de les primeres matèries (llana, seda, etc.) i d'alguns dels aliments (cereals, etc.) produïts en el seu entorn rural; sense oblidar pas la fervent activitat que regnava en els diversos ports del litoral espanyol, punt de residència d'una part d'aquests comerciants i traficants, des dels quals hom podia accedir amb una certa facilitat als circuits mercantils internacionals (València, Vinaròs, etc.) i colonials (la Corunya i el Ferrol).

Una bona part dels esforços i de les iniciatives desenvolupades per aquests negociants osonenecs a nivell peninsular es canalitzaren mitjançant l'associació d'alguns d'aquests individus, units freqüentment per forts vincles de sang o de veïnatge. Així doncs, i malgrat l'existència de determinats homes de negocis que hom sap actuant de forma individual i en solitari (com és el cas de Joan Malats), cal dir que predominaren sobretot les companyies de caràcter col·lectiu, integrades primordialment per persones que pertanyien a una mateixa nissaga familiar²⁵ o població.

Hom descobreix, doncs, l'existència d'aliatges mercantils formats entre germans (Josep i Pere Aguilar i Galobardes), entre pares i fills (Pere Aguilar i Galobardes i el seu fill Ramon Aguilar i Noguera), i també entre compares

24. Alguns d'aquests negociants han estat comptabilitzats més d'una vegada, ja que en alguns casos determinats individus apareixen residint i desenvolupant els seus afers en diferents regnes espanyols.

25. L'associació de parents és a la base de moltes de les grans fortunes catalanes de l'època i no tan sols en l'àmbit mercantil, tal com demostra l'estudi fet per P. Vilar sobre la botiga Amat, sinó també en l'artesanal i en l'industrial. Fou una fórmula àmpliament emprada pel col·lectiu d'homes de negocis del Principat a nivell espanyol (Vegeu P. VILAR, *Catalunya...*, V, 4, p. 166 i ss. i A. MUSET I PONS, *Catalunya i el comerç...*, p. 440 i ss.).

i coneguts (Isidre Ricard i Tomàs Jui). Tot indica, en definitiva, que els lligams de confiança, solidaritat, fidelitat, germanor i harmonia que generalment caracteritzen les relacions entre parents i amics constituïren unes bases molt idònies a l'hora de bastir una societat mercantil. Moltes d'aquestes companyies esdevingueren, al mateix temps, centres d'ensinistrament i de formació dels membres més joves del clan familiar, alguns dels quals es devien incorporar com a ajudants i subalterns per passar posteriorment a formar part de la firma ja com a membres de ple dret, exercint càrrecs de responsabilitat i assegurant la continuïtat dels negocis endegats pels seus progenitors²⁶.

En molts casos hom procurà envigorir i reforçar aquests vincles a partir d'una política matrimonial clarament endogàmica, que portà molts d'aquests individus a maridar-se dins del cercle més proper de coneguts i de parents, amb els quals sovint compartien també relacions de caràcter mercantil²⁷. El resultat fou el tissatge d'una xarxa de complicats vincles de parentiu que s'estenia per damunt de molts d'aquests clans familiars, mitjançant la qual es pretenia enfortir i potenciar els interessos comercials i econòmics dels grups que s'emparentaven.

Al mateix temps, però, s'endevina l'existència d'altres tipus d'aliatges, formats per socis entre els quals tan sols hi havia, almenys en aparença, lligams de veïnatge. Aquest sembla ser el cas d'Isidre Ricard i de Tomàs Jui, naturals ambdós de Vic i amb negocis a Aragó (Saragossa, Calataiud, etc.), on Ignasi Parera, de Manresa, els féu diverses trameses de mocadors de seda²⁸; així com el dels seus convilatans Pere Vidal i Herm i Patllarí Aguilar i Galobardes, amb botigues a Madrid i a Aranjuez²⁹.

Mitjançant aquest tipus d'aliances, basades en l'existència d'uns vincles de solidaritat i de confiança tan profunds i intensos, s'intentava dotar la societat d'un major grau de cohesió a l'hora d'unir i de coordinar els potencials financers i humans que cada un dels individus aportava, per tal de poder-se enfrontar amb molta més força i eficàcia a les diverses tasques de caràcter administratiu i comercial que el tràfic mercantil generava. Era també un sistema molt idoni per a superar tant l'escassa disponibilitat de

26. De fet, l'arribada dels nous plançons a l'edat considerada hàbil per al seu debut en el món comercial podia ocasionar reestructuracions importants en el si de les primitives societats familiars. Josep i Pere Aguilar van separar-se per a constituir dues noves companyies amb els seus respectius fills, sota els noms de Pere Aguilar i Fill i el de Josep Aguilar i Fill (AHMB, FC, B. 51, fs. 41, 42, 140 i 176).

27. Francesc Herm i Pitxot s'uní amb una germana dels Aguilar de Madrid (AEV, AN, Vic, M. Subias, 1772, f. 328). Mentre que Ramon Aguilar i Noguera ho féu amb una germana de Josep Malats (un destacat home de negocis de la capital d'Osona) i de Joan Malats, resident a Barcelona i amb forts interessos mercantils en el Regne d'Aragó, i cunyat dels Dot, naturals de Manlleu, ubicats a Madrid (AEV, AN, Vic, J. Saura, 1789, f. 99 r. i F. Monplet, 1773, f. 254 r.). També la germana de Pere Vidal i Herm es casà dins d'aquest mateix grup de negociants, ja que el 1781 va contraure matrimoni amb Antoni Rosanes (AEV, AN, J. Saura, 1781, f. 71 r.).

28. AHMB, FC, B. 51, f. 151.

29. AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1783, f. 296 V.

mitjans que sovint caracteritzà aquestes unions, sobretot en els seus inicis³⁰, com la precarietat de la xarxa d'intercanvis espanyola. Hom procurava, al mateix temps, repartir-se les obligacions i les feines que aquest tipus d'activitat implicava (venda ambulant, assistència a celebracions firals, atendre el despatx de la botiga, etc.), per tal de poder cobrir els diversos camps d'actuació. Tot i així, però, i quan el potencial humà de l'empresa no permetia complir totes aquestes funcions, sempre hi havia el recurs de poder acudir als serveis d'algun dependent o subaltern, per tal que ajudés en el desenvolupament dels seus afers³¹.

Aquestes companyies es caracteritzaven, doncs, per una evident flexibilitat i per una no pas menys evident funcionalitat que els permetia adaptar-se i acoblar-se a les diverses singularitats i necessitats del mercat espanyol, facilitant-los en definitiva la possibilitat d'explotar amb unes certes garanties d'èxit totes i cada una de les diferents oportunitats que el comerç peninsular, malgrat el seu escàs desenvolupament, era capaç d'oferir.

Els negociants de Vic i la seva comarca van intervenir, també, en altres experiències a nivell associatiu, amb la creació d'una companyia en la qual s'aprecien ja alguns dels trets característics de les companyies comanditàries. Així es desprèn de l'acta signada a Valls, el 24 d'abril de 1798, entre Josep Malats³², comerciant de Vic, Fidel Moragues i Fill, botiguers de l'esmentada vila tarragonina, i un tercer home, Martí Dot, el qual comptava amb una llarga experiència en el món dels negocis hispans³³.

Fou precisament a aquest darrer a qui s'encomanà la responsabilitat d'administrar i de dirigir la nova societat, pensada per a realitzar

«compras y vendas de tots gèneros en los puestos que més convenient aparega a dita compañía, y particularment en Castilla»,

30. Aquesta reduïda disponibilitat de mitjans financers originà problemes amb algunes de les cases catalanes que els assortien d'articles. Així, l'any 1775, Francesc Ribas, un fabricant cotoner de Barcelona, comentava al seu corresponsal de Madrid els problemes enormes que li ocasionaven els negociants «vigatanes» ja que, malgrat les reclamacions que continuament els feia, no podia «lograr ver la cuenta serrada» (AHMB, FC, B. 128, carta a R. Nadal i Guarda, de Madrid, 20-9-1775).

31. Pere Vidal i Patllarí Aguilar tenien diversos criats ocupats en la venda ambulant de gèneres (AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1783, f. 296 v.).

32. La impossibilitat de Josep Malats d'assistir personalment a l'acte de fundació de l'esmentada companyia l'obligà a ratificar i acceptar, davant d'Ignasi Subias, notari de Vic, tots els acords que els seus nous companys havien signat a Valls (AEV, AN, Vic, I. Subias, 1798, f. 258 v.).

33. Recordem, si més no, que Martí Dot era natural de Manlleu i havia desenvolupat el seu faïment en diverses places castellanes com Madrid, Guadalajara o els «Reales Sitios», on el fabricant d'indianes de Barcelona, Joan Baptista Cirés, li feu diverses trameses de gèneres l'any 1801 (AHMB, FC, B. 285, p. 79); era germà de Miquel i Jaume Dot i cunyat de Josep Malats. Per altra banda és molt possible que la seva coneixença amb els Moragues vingüés determinada pel fet que Joan Malats, germà de Josep, havia residit anteriorment a Valls, on sembla que es dedicava al comerç (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, AHPB, R. Mateu Smandia, 1785-I, f. 61 r.).

que era justament aquell àmbit geogràfic en el qual Martí Dot tenia una major coneixença. La resta de companys, tot i que quedaren eximits de les obligacions directives i mercantils, hi aportaren els seus diners i, a més, es comprometeren a assumir una responsabilitat il·limitada en cas de fallida, i posaren com a garantia tots els seus béns i pertinençes. Una condició que, evidentment, no es correspon gens amb l'esperit d'aquest tipus d'aliances, motiu pel qual ens veiem obligats a catalogar-la com a una societat comanditària mixta.

En canvi, sí que es propi d'aquests aliats la separació que s'establí entre els socis passius, que únicament incorporaren la seva part de capital, i aquell altre, que, a més, assumí d'una forma total i exclusiva les tasques de gestió i d'administració de l'empresa, a la qual donà també el seu nom (*Martí Dot i Cia.*).

D'altra banda, el fet que els dos col·legues comanditaris portessin a terme una intensa activitat en els diferents àmbits del món econòmic català del moment³⁴, ens fa pensar que molt probablement aquest tipus de participació venia determinada pel desig de diversificar les inversions i també els riscos vers altres negocis, mentre ells seguien concentrant l'atenció en els seus propis afers³⁵.

De tota manera, però, cal destacar l'interès que el mercat peninsular anava generant entre els diversos cercles comercials i industrials que operaven des del Principat, i també des de la demarcació d'Osona; els quals de mica en mica anaven ampliant la seva àrea d'influència cap a l'interior hispà. Una intervenció que no sembla haver desaprofitat en absolut la infraestructura creada per alguns d'aquells negociants osonencs que uns anys abans s'havien anat col·locant estratègicament en les principals places de l'Espanya Borbònica. Martí Dot posava, doncs, a disposició d'aquest projecte, no solament la seva indústria, sinó sobretot la seva experiència, els seus contactes, les seves coneixences i el seu prestigi.

Tal com hem anat avançant al llarg de les pàgines anteriors, les activitats desenvolupades per aquests comerciants dins del marc hispà foren molt àmplies i diverses. Una bona part del seu gir se centrà, però, en la comercialització d'una heterogènia gamma d'articles manufacturats i industrials catalans (mitges, gorres, teixits, mocadors, etc.) que intentaven col·locar entre la població espanyola. Predominaren, però, els productes d'ús massiu,

34. L'any 1791 Josep Malats interessà 2.200 lliures en una fàbrica de vidre i cristall amb altres comerciants de Vic i de Sant Quirze de Besora (AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1799, f. 79 v.). Pocs anys més tard, concretament el 1798, el trobem participant en l'arrendament dels censos i d'altres rendes que el Comte de Santa Coloma tenia a la parròquia de Sant Quirze de Besora (AEV, AN, Vic, I. Subias, 1798, f. 319 r.). Mentre que els Moragues exercien un destacat paper en l'àmbit mercantil del Camp de Tarragona (A. JORDÀ i FERNÁNDEZ, *Poder i comerç a la ciutat de Tarragona. Segle XVIII*, Inst. d'Estudis R. Berenguer, Tarragona, 1988, ps. 221-222).

35. C. PETIT, *La compañía mercantil bajo el régimen de las ordenanzas del Consulado de Bilbao, 1737-1829*. Publicaciones de la Universidad de Sevilla, Sevilla, 1979, p. 56.

escàs preu i baixa qualitat, que eren en definitiva els que millor s'adaptaven al reduït marge adquisitiu de què disposava la major part de la clientela hispana. Un altre afer en el qual sovint s'esmerçaren fou en la tramesa de primeres matèries (llana, seda, roja, etc.) i de subsistències (blat, etc.) vers el mercat català, contribuint així a pal·liar l'enorme dependència que en aquests apartats tenia l'economia del Principat respecte als proveïments estrangers.

Un dels casos que millor coneixem és el de Joan Malats. Aquest individu, originari de Vic, s'installà en un primer moment a Valls³⁶ i posteriorment a la Ciutat Comtal, en el carrer de Sant Pere més Baix, des d'on, i durant el fatídic any 1789, va intentar ordir un intens tràfic amb el Regne d'Aragó. Per tal de poder realitzar aquest gir Malats va cercar la intermediació dels germans José i Tomás Villanúa, uns comerciants saragossans que assumiren la funció de comissionats seus. Tot i que ell, entre 1789 i 1790, residí també una temporada en aquesta ciutat aragonesa.

Malats els feia arribar, a través de carreters catalans, teixits de cotó, teles estampades i colonials que adquiria a crèdit en els tallers i en els magatzems de diversos fabricants i comerciants de la Ciutat Comtal (Vicenç Vernís, Costa i Merla, Joan Baptista Cirés, etc.), per tal que els esmentats Villanúa en tramitessin la comercialització. El negoci s'havia d'arrodonir amb la compra, per part d'aquests representants, d'alguns dels excedents agropecuaris que els sectors productius aragonesos generaven (vellons, capolls, pells, etc.).

Joan Malats pretenia fer front a les lletres que periòdicament li anaven girant els seus proveïdors barcelonins, amb els diners extrets de la comercialització d'aquests diferents productes en les llotges aragoneses i catalanes. Els negocis, però, no esdevingueren tan pròspers com ell esperava i molt aviat el seu comerç es va veure afectat per un seguit de contrarietats, entre les quals cal destacar la reducció del nivell de les vendes³⁷ com a conseqüència de la crisi que caracteritzà aquest canvi de decenni³⁸. Aquesta atonia del mercat l'impedí de poder complir amb els seus compromisos financers i l'obligà a estendre nombroses lletres contra determinades cases de banca de Madrid (entre les quals hi havia un germà seu, Segimon Malats, i els seus convilatans, Pere Aguilar i Fill)³⁹, tot sol·licitant-los que li cobrissin aquests

36. AHPB, R. Mateu Smandia, 1785-1, f. 61 r.

37. L'octubre de 1789, Jacint Crehuet li comentava les dificultats que hi ha per poder vendre la llana que tenia a Barcelona, ja que ningú no volia comprar-ne. Aquesta conjuntura li impedí recollir els diners necessaris per a pagar les lletres que en breu li havien de presentar alguns dels seus creditors; els quals, a més, es negaven a fiar-los més gèneres (AHMB, FC, B. 39, carta a J. Malats, de Saragossa, 7-10-1789).

38. Vegeu E. MOREU REY, *Revolució a Barcelona el 1789*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 1967; i I. CASTELLS, *Els rebomboris del pa de 1789 a Barcelona*, a «Recerques», núm. 1, (1970), ps. 52-81.

39. Entre el novembre de 1789 i el juny de 1790 Pere Aguilar i Fill van acceptar-li i van pagar-li lletres per un total de 435.628 rals de billó i van pagar-li lletres per un total de 435.628 rals de billó (Arxiu de la Corona d'Aragó, Consolat de Comerç, CC, Plet núm. 726).

pagaments i tot prometent-los que els faria la tramesa de diners amb posterioritat⁴⁰.

La situació, però, s'anà agreujant a mesura que acabava l'any 1789 i a mesura que anava avançant el 1790. Malats es veié forçat a crear nous crèdits per tal de poder redimir els vells i alliberar-se momentàniament de la «sofocación» financera que constantment patia, davant la seva incapacitat per a liquidar les obligacions que li anaven presentant els seus creditors⁴¹. Això no impedí, però, que s'haguessin de protestar algunes lletres⁴² i que, en conseqüència, s'anessin acumulant els crèdits i els descoberts. Finalment, el juny de 1790, es va veure obligat, malgrat els seus esforços per a superar aquesta conjuntura tan adversa, a suspendre els seus pagaments⁴³.

Els negociants catalans instal·lats en el si de la Monarquia posaren en pràctica diversos sistemes de comercialització, que tot seguit intentarem exposar i analitzar.

És possible que alguns d'ells s'iniciessin en aquest món dels negocis peninsulars com a simples traginers-mercaders, desplaçats periòdicament vers les terres de l'interior espanyol a la recerca de llana i d'altres productes destinats al mercat del Principat, tal com ja hem avançat amb anterioritat, i que devien intentar completar amb la venda d'alguns articles sorgits de l'activitat manufacturera osonenca i catalana, tal com sembla que feia el pare de Pere Vidal i Herm. Aquest home (Pere Vidal i Montbordó), teixidor de llana d'ofici⁴⁴, s'exercitava juntament amb un altre fill seu (Rafael Vidal) en la venda ambulant de teles, mitges, puntes, botons, a part d'altres menuderies, per diferents indrets del Pirineu català, que anava recorrent amb un «matxo... (i) unas alforjes de estopa». Entre els seus creditors hi havia diversos botiguers i artesans de la Seu d'Urgell, a part d'altres individus de la Cerdanya⁴⁵.

És probable, doncs, que una part d'aquests negociants osonencs s'iniciessin en aquesta esfera dels intercanvis seguint aquesta mateixa dinàmica. Tot i que de mica en mica van anar consolidant i estabilitzant la seva presència amb l'obertura de petits punts de venda en els mateixos hostals i albergs que

40. El juliol de 1789 Joan Malats comentava a José Villanúa: «es preciso valerm de VM (para) que por este... correo remita a Madrid en poder de mi hermano (Segimon Malats) 1000 durillo oro», que havien de servir per pagar una lletra de 1550 pesos que aquest darrer havia acceptat (AHMB, FC, cartes a J. Villanúa, de Saragossa i a S. Malats, de Madrid, 22-7-1789).

41. El febrer de 1790 Jacint Crehuet, el seu dependent i apoderat a Barcelona, es veu obligat a protestar una lletra de 8000 rals de billó, per tal de poder-ne cobrir unes altres dues que havien estat protestades per Aguilar, de Madrid, per manca de fons (AHMB, FC, B. 39, carta de J. Malats, de Saragossa, 20-2-1790).

42. Segons els comptes presentats pels Aguilar, entre el març i el juny de 1790, els van rebutjar un total de 8 lletres que Malats havia lliurat a càrrec seu, per valor de 285.184 rals de billó (ACA, CC, Plet núm. 726).

43. AHMB, FC, B. 39.

44. AEV, AN, Vic, F. Monplet, f. 65 r.

45. AEV, AN, Vic, F. Monplet, 1779, f. 65 r.

els servien de residència. Els avantatges que els oferien aquests establiments eren diversos. D'una banda, els facilitaven per un preu mòdic una habitació on allotjar-se i on poder menjar; de l'altra, un lloc on poder contactar amb els compradors i on poder-los mostrar els seus articles. Disposem d'alguns exemples que permeten il·lustrar la nostra afirmació: Miquel i Martí Dot havien instal·lat una botiga en el «Mesón del Peine» en la mateixa capital del Regne⁴⁶, on també havia fixat el seu domicili Pere Vidal i Herm⁴⁷; mentre que Jaume Serra, natural de Torelló, ho havia fet en el que hi havia al carrer de Concepció Jerònia anomenat «el mesón de los Huesos»⁴⁸. Aquests establiments serviren en moltes ocasions per a adreçar-hi la correspondència i les trameses que els feien els seus proveïdors catalans, especialment quan el destinatari exercia una activitat itinerant. Francesc Ribas, un fabricant d'indianes de Barcelona, dirigí un fardell, l'any 1795, a Fèlix Rosanes, de Vic, a Saragossa, al «Mesón de Huesca», que aleshores era regentat per un tal Blas Peña i on de nou uns mesos més tard encaminà una missiva tot reclamant-li l'import d'aquests gèneres⁴⁹.

El pas següent consistia en obrir una botiga, llogada o en propietat, on centralitzar les activitats mercantils, tal com havien fet Pere Vidal i el seu soci Patllarí Aguilar a Madrid i Aranjuez⁵⁰.

Freqüentment aquesta sedentarització es complementava amb el manteniment d'aquella primitiva activitat ambulant; malgrat les reiterades prohibicions dictades al respecte per les autoritats borbòniques⁵¹. Unes vegades, anant de poble en poble, i, d'altres, acudint a les diferents celebracions de caràcter mercantil (mercats i fires) que de forma periòdica se celebraven en la majoria de viles i de ciutats de l'interior peninsular⁵². Aquests esdeveniments acollien molts pagesos i artesans locals i forans, els quals hi acudien disposats a comercialitzar els seus excedents agro-pecuaris i a proveir-se d'aquells béns de consum que necessitaven per al seu ús quotidià.

Aquesta diversitat de pràctiques mercantils els permetia cobrir les diverses àrees d'actuació que el mercat espanyol oferia, i alhora els assegurava la

46. AHMB, FC, B. 129, carta de F. Ribas i Cia. a R. Nadal i Guarda, de Madrid, 12-9-1778.

47. AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1783, f. 272 r.

48. AHMB, FC, B. 229, carta a S. Franch, de Madrid, 1-1-1782.

49. AHMB, FC, B. 132, carta de F. Ribas i Cia. a F. Rosanes, de Calataiud, 17-10-1795 i 4-4-1796.

50. AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1783, f. 296 v. També en un memorial presentat per aquesta companyia l'any 1780, citat per J. ALBAREDA, *La industrialització...*, p. 30, asseguraven tenir en «esta Corte... su lonja y tienda», on hi venien els llenços i les puntes de fil i de seda que es feien elaborar per part de diversos individus de la comarca.

51. Vegeu S. SÁNCHEZ, *Extracto puntual de todas las pragmáticas, cédulas, provisiones, circulares y autos acordados... en el Reinado del Señor Carlos III (1760-1788)*, Imprenta Vda. e Hijo Marín, Madrid, 1792, V. 2, ps. 91-92 i 135.

52. L'apoderat que Joan Malats tenia a Barcelona es comprometé, a principis d'octubre de 1789, a enviar-li un carro amb gèneres de diferents fàbriques (Gramatges, Joan Baptista Cirés, Bruguera, Rosas, etc.) per vendre en la fira del Pilar (AHMB, FC, B. 39, carta a J. Malats, de Saragossa, 7-10-1789).

possibilitat de contactar amb una gran massa de possibles compradors. També la societat formada per Pere Vidal i Patllarí Aguilar complementava el comerç realitzat en les dues botigues abans esmentades, amb la venda ambulant per diverses poblacions de l'interior castellà; tot i que aquesta activitat es va veure entorpidida com a conseqüència de la Reial Cèdula de 25 de març de 1783, que prohibia aquest tipus de pràctiques⁵³.

Si bé en un primer moment aquestes companyies van centrar bona part del gir en l'intercanvi entre articles catalans i productes agro-pecuaris espanyols, aviat van intentar d'introduir-se en altres àmbits econòmics, tal com es pot constatar en el cas de Pere Aguilar i del seu fill Ramon Aguilar i Colomer.

Aquesta societat mantenia una activitat múltiple, repartida entre els afers que dirigia a la Cort i els que desenvolupava al Ferrol on, almenys des dels anys vuitanta, s'hi feia trametre diverses manufactures del país (mitges, pintats, etc.) que, molt versemblantment, devia exportar vers l'altra banda de l'Atlàntic⁵⁴. Paral·lelament, els Aguilar van anar completant els seus negocis inicials, realitzats per compte propi i sota el seu risc i iniciativa, amb la venda a comissió, assumint a canvi d'una gratificació percentual la responsabilitat d'organitzar la comercialització de les remeses que els feien diversos fabricants del Principat. Així, el juliol de 1803, Arnald Sala, un empresari barceloní del sector de les indies recomanat de Miquel Dot i interessat en introduir-se pel mercat espanyol, va recórrer a l'experiència i als serveis de Pere Aguilar i Cia. tot demanant-li «nos sirva (VM) de corresponsal» per al despatx de «los siete tercios de indianas» que li remetia per un llogater de mules de Barcelona (Pau Sol), confiant que «su zelo y actividad no perdonará diligencia para su pronta venda»⁵⁵.

Progressivament, la casa Pere Aguilar i Cia. va anar eixamplant els seus negocis amb l'assumpció d'un seguit de funcions de caràcter bancari i creditici, tals com l'acceptació, el pagament, l'endossament, la domiciliació o el descompte de lletres de canvi per compte també d'algunes firmes residents en el Principat, les quals es veien obligades a recórrer als serveis dels diferents canvistes que operaven a la Cort, convertida en el principal centre financer de la Monarquia⁵⁶. Efectivament, alguns integrants de la burgesia mercantil i industrial catalana (A. Sala i Cia., Joan Malats, etc.) van sol·licitar la intervenció d'aquesta societat amb seu a Madrid a l'hora d'organitzar els pagaments que els havien de fer els seus clients peninsulars. Una part d'aquests fons, que cren ràpidament anotats en el «Deve» del compte corrent del titular, podia ésser tramesa cap a Catalunya, seguint les ordres del principal català. Mentre que la resta quedava en mans del banquer per

53. AEV, AN, Vic, J. A. Simon, 1783, f. 296 v.

54. AHMB, FC, B. 51 i Arxiu de la Corona d'Aragó, ACA, Arxiu Notarial, Mataró, G. Gussi, 1792, f. 45 r.

55. AHMB, FC, A. 100, carta a P. Aguilar i Cia., de Madrid, 18-7-1803.

56. M. ZYLBERBERG, *Un centre financier périphérique: Madrid dans la seconde moitié de XVIIIe siècle*, a «Revue Historique», núm. 546 (1983), ps. 265-309.

tal de poder cobrir les lletres que els seus proveïdors i els seus creditors li anaven girant.

En altres ocasions, els Aguilar van avenir-se a acceptar i a anticipar el pagament de determinats documents de canvi que algunes raons socials del Principat els feien arribar. Mitjançant aquest sistema l'empresa catalana tenia la possibilitat d'accedir a una cobertura creditícia suplementària que li permetia saldar els seus deutes, mentre esperava el venciment dels terminis que tenien pendents de liquidar per part dels seus clients, per tal de poder aleshores rescindir aquests descoberts. Les previsions, però, de vegades fallaven, i podien arribar a fer totalment insostenible la situació d'algunes d'aquestes cases de banca, tal com els succeí als esmentats Pere Aguilar i Fill en el moment en què el seu convilatà, Joan Malats, va fer fallida.

L'èxit d'aquesta diversitat i simultaneïtat de pràctiques mercantils es va veure assegurat, en bona part, amb l'aplicació d'un còmode i avantatjós sistema de pagaments a terminis, que hom intentava pactar amb els proveïdors del Principat i que alhora es feia extensiu també vers la clientela hispana⁵⁷. Aquesta fórmula permetia als compradors fer front a les seves obligacions pecuniàries de forma fragmentada. Sovint es procurava que els diferents venciments coincidissin amb alguna celebració mercantil, ja que aquests esdeveniments eren aprofitats pels petits productors locals (pagesos i artesans espanyols) per a desfer-se dels escassos excedents que la unitat familiar era capaç de produir. Era aleshores, precisament, quan estaven en condicions de liquidar els deutes que havien contret amb tots aquells marxants i botiguers, molts d'ells d'origen català, que els havien assortit de manufactures. Aquests, al seu torn, farien el mateix amb els diversos proveïdors del Principat que els havien subministrat els articles en qüestió⁵⁸.

Els efectes d'aquesta dinàmica d'intercanvis foren múltiples i diversos, tot i que les seves repercussions es deixaren sentir sobretot en l'àmbit econòmic català, i també en el sector manufacturer osonenc. De fet, i tal com hem tingut ocasió de constatar, el mercat espanyol esdevingué al llarg del segle XVIII, en bona part gràcies a les iniciatives empreses per aquests individus, una nova àrea d'exportació, tant per a la indústria regional com per a la producció comarcal i, alhora, un nou mitjà d'acumulació de capitals. Uns capitals susceptibles, si més no, d'ésser invertits en el finançament i la dinamització dels sectors productius osonencs i catalans.

Aquest grup d'homes de negocis de la Plana de Vic i del seu entorn geogràfic van mostrar, al mateix temps, una gran capacitat d'adaptació als

57. Antoni Rosanes i Fill, de Jerez de la Frontera, allegava com a causes de la seva fallida, esdevinguda l'any 1801, «las crueles epidemias, que en el año último affligió a los moradores de aquella ciudad», i el «robo quantioso que se le hizo por haver tenido que fiar sus caudales a personas que no eran de toda confianza» (AEV, AN, Vic, I. Subias, 1801, f. 76 v.).

58. Llorenç Rosanes s'havia compromès amb Francesc Ribas i Cia., de Barcelona, a fer-li una tramesa de diners just després de la celebració d'una de les fires a les quals tenia previst d'acudir a les darreries de l'any 1800 (AHMB, FC, B. carta a Ll. Rosanes, d'Hellín, 15-11-1800).

escassos recursos que era capaç d'oferir el mercat espanyol. Tots ells mostraren una enorme disponibilitat i una gran flexibilitat a l'hora d'acoblar-se a les necessitats de consum i a les disponibilitats econòmiques dels consumidors hispans, amb la comercialització de manufactures d'ús massiu i de baix preu i amb l'aplicació de còmodes i avantatjosos sistemes de pagaments a terminis. Unes modalitats de venda que es van veure complementades amb la diversitat de negocis i de pràctiques mercantils que van desenvolupar (venda a comissió i per compte propi, venda ambulànt i sedentària, etc.), i que els van assegurar la consolidació dels seus afers en aquest espai mercantil.

Hom no els pot pas negar el seu evident protagonisme en el procés de normalització de les relacions bilaterals entre Catalunya i la resta d'Espanya, així com en la creació i en l'estructuració dels primers esbossos del que, ja en ple segle XIX, esdevindria el mercat interior espanyol. El seu llegat passà, dècades més tard, a mans d'aquelles novelles generacions de negociants del Principat que a partir del primer terç del vuit-cents es van veure obligats, com a conseqüència de la pèrdua de les colònies americanes i de la prohibició d'adquirir blats estrangers, a reestructurar els models d'intercanvis vigents en benefici d'una major presència en l'àmbit mercantil peninsular.

APÈNDIX NÚM. I

Comerciants catalans	Procedència		Residència	Any aproximat
Roca, Jaume	Osona	Esquirol	Manzanares	1780
Collell, Jeroni	Osona	Manlleu	Logronyo	1800
Dot, Jaume	Osona	Manlleu	Madrid/Guadalajara	1770
Dot, Martí	Osona	Manlleu	Madrid/Guadalajara	1770
Dot, Miquel	Osona	Manlleu	Madrid/Guadalajara	1770
Pujol, Lluçà	Osona	Manlleu	Alacant	1780
Ordeix, Francesc	Osona	St. Hipòlit	Granada	1780
Ordeix, Josep	Osona	St. Hipòlit	Granada	1780
Ordeix, Pere	Osona	St. Hipòlit	Granada	1780
Ordeix, Rafael	Osona	St. Hipòlit	Granada	1780
Mañalich, Isidre	Osona	Torelló	Granada	1790
Serra, Jaume	Osona	Torelló	Madrid	1780
Ullastres, Jaume	Osona	Torelló	Santiago/Saragossa	1800
Aguilar Colomer, Ramon	Osona	Vic	El Ferrol	1780
Aguilar Galobardes, Josep	Osona	Vic	Madrid/Ferrol	1770
Aguilar Galobardes, Patllarí	Osona	Vic	Madrid	1780
Aguilar Galobardes, Pere	Osona	Vic	Madrid/Ferrol	1770
Aguilar Noguera, Ramon	Osona	Vic	Madrid/Ferrol	1780

Comerciants catalans	Procedència		Residència	Any aproximat
Albareda Duran, Jaume	Osona	Vic	Logronyo/Zamora	1780
Armans, Joan	Osona	Vic	Aragó	1780
Colom, Sebastià	Osona	Vic	Saragossa	1780
Costa, Lluçia	Osona	Vic	Zamora	1780
Duran, Lluçia	Osona	Vic	Lleó	1790
Franch, Salvador	Osona	Vic	Madrid	1780
Franch, Segimon	Osona	Vic	Madrid	1770
Gironella, Fèlix	Osona	Vic	Aranda de D.	1780
Gironella, Pere	Osona	Vic	Aranda/Conca	1780
Gironella, Simó	Osona	Vic	Yepes	1790
Herm, Fèlix	Osona	Vic	Saragossa	1780
Herm Pitxot, Francesc	Osona	Vic	Saragossa	1780
Herm Pitxot, Josep	Osona	Vic	Saragossa/Castella	1770
Jui, Tomàs	Osona	Vic	Saragossa	1790
Madirolas, Josep	Osona	Vic	Lugo	1790
Malats, Joan	Osona	Vic	Saragossa	1780
Mateu, Josep	Osona	Vic	Vinaròs	1790
Mateu, Vicenç	Osona	Vic	Castelló Plana	1790
Nogués, Joan	Osona	Vic	Manzanares	1780
Pujals, Pere	Osona	Vic	Lorca/Ubeda	1790
Pujol, Pere	Osona	Vic	Santiago de C.	1780
Ricard Capdevila, Isidre	Osona	Vic	Càceres/Toledo	1780
Ricard, Isidre	Osona	Vic	Saragossa	1780
Roca, Ramon	Osona	Vic	La Corunya	1790
Ros Codina	Osona	Vic	València	1800
Rosanes, Antoni	Osona	Vic	Jerez	1770
Rosanes, Fèlix	Osona	Vic	Aragó	1770
Rosanes, Llorenç	Osona	Vic	Albacete/Hellín	1770
Rosanes Rieta, Antoni	Osona	Vic	Jerez	1770
Rosanes Rieta, Llorenç	Osona	Vic	Albacete/Hellín	1770
Rosanes Rieta, Vicenç	Osona	Vic	Jerez	1770
Soler, Francesc	Osona	Vic	Albacete	1780
Vidal Herm, Pere	Osona	Vic	Madrid	1780
Vidal Verdaguier, Pere	Osona	Vic	Madrid	1770
Villardell, Marià	Osona	Vic	Burgos	1780